

TA'LIM JARAYONIDAGI SUN'IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN AXBOROTNI QAYTA ISHLASH VOSITALARINING TAHLILI

Xusan Ikromov
husanchik4@gmail.com
Andijon mashinasozlik instituti

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta'lim jarayonidagi multimediya ta'lim muhitida axborotni qayta ishlash vositalari ishlashini vizuallashtirish usullari va ulardan foydalanish yo'nalishlari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar. Kiritish qurilmalari, markaziy prosessor, perforatorlar, kalkulyar, multimedia.

Аннотация. В данной статье представлена информация о способах визуализации работы средств обработки информации в мультимедийной образовательной среде в образовательном процессе и направлениях их использования.

Ключевые слова. Устройства ввода, центральный процессор, перфораторы, калькуляр, мультимедиа.

Abstract. This article provides information on ways to visualize the operation of information processing tools in the multimedia educational environment in the educational process and directions for their use.

Keywords. Input devices, central processor, perforators, calcular, multimedia.

Insoniyat tarixida yaratilgan har bir ixtiro biror bir tabiatda mavjud bo'lgan mavjudotni obrazi qilib yaratilgan. Masalan, avtomobil bu xayvonlardan otlarga, samolyot bu qushlar timsoli sifatida yaratilgan. Tarixdan shu narsa ma'lumki, insoniyot olamini rivojlanish bosqichlarida har bir narsa ehtiyoj va xal qilinishi kerak bo'lgan muommalarni bartaraf etilishi orqali yangi natijalarga erishgan. Oziq-ovqat etishmasligi muammosi echimi sifatida erlar o'zlashtirilgan va jismoniy tomondan yordam bo'lishi uchun hayvonlardan foydalanilgan. Keyinchalik, bu narsa jismoniy yordam berilishi uchun yanada takomillashtirilgan. Aqliy mehnatimizga yordam beruvchi vositalar, sanoq cho'plari, abak, kalkulyator, elektron hisoblash mashinalari va shu kabilar ketma-ket yaratila boshlanganki bu insonga aqliy mehnatiga yordamchi vazifasini o'tagan.

Hisoblash texnikasining rivojlanishi hozirgi davrdagi yuksak darajaga yetguncha u juda katta taraqqiyot jarayonini boshidan o'tkazdi. Bu taraqqiyot jarayonini ko'rib chiqqanimizda bir o'rinli savol xosil bo'ladi - qanday konkret muammolar hisoblash texnikasining rivojlanishiga sabab bo'ldi va nima sababli hisoblash texnikasining xilma xil vositalari paydo bo'ldi? - bu rivojlanish jarayoni qanday asosiy bosqichlardan iborat bo'lgan?

Hisoblash texnikasining rivojlanishi tarixini shartli ravishda to'rt katta davrga bo'lishimiz mumkin.

Mexanik hisoblash qurilmasigacha bo'lgan davr uzoq o'tmishdan boshlanib to XVII asr boshlarigacha davom etgan. Bunda har qanday hisoblash asbobi alohida raqam razryadlariga ega bo'lgan. Hisoblash jarayonini ma'lum holatda tosh, yog'och yoki jetonlarni o'rnashtirib turib amalga oshirishni qadimgi rimliklar "kalkulyar" degan lotin so'z bilan atashgan.

Mexanik qurilmalar davri XVII asr boshlaridan XIX asr oxirigacha davom etgan.

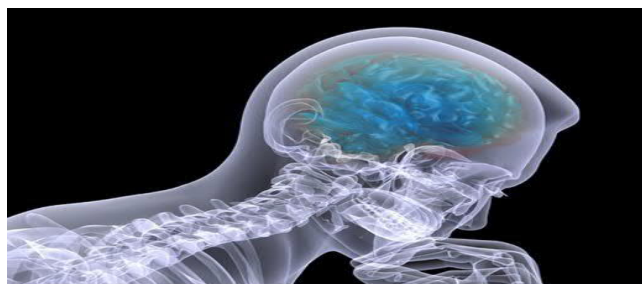
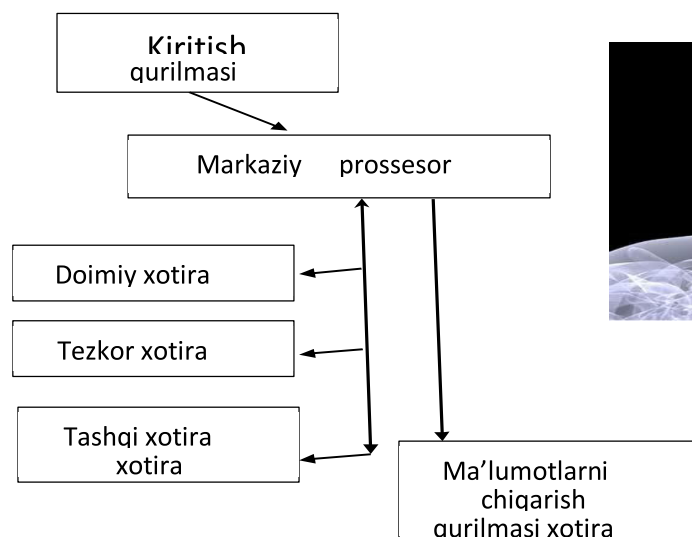
1623 yil ingliz olimi V.Shikkard birinchi bo‘lib oddiy qo‘shish va ayirish amalini bajara oladigan mexanik hisoblash mashinasini yaratdi, lekin bu mashina tor doiradagi insonlar uchungina ma’lum bo‘lib keng tarqalmadi. Shuning uchun ham bizgacha etib kelgan birinchi mexanik hisoblash mashinasi 1641 yili frantsuz olimi B.Paskal tomonidan yaratilgan jamlash mashinasi bo‘lib, u ikki amalni – qo‘shish va ayirish operatsiyasini bajara olardi. 1673 yili nemis olimi Gotfrid Leybnits tomonidan to‘rt arifmetik amalni bajara oladigan, yaqingacha hamma joyda keng foydalanib kelingan *arifmometr* yaratildi. Bu hisoblash mashinalari ichida qulayrog‘idir. XIX asr 90-yillarining boshida Peterburglik olim V.T.Odner tomonidan juda qulay mexanizm yaratilib, unga arifmometr "FELIKS" nomi berildi. XX asrning birinchi choragida bu mashinalar asosiy hisoblash mashinalari bo‘lib hisoblanardi.

Elektromexanik mashinalar davri XIX asr oxiridan XX asr o‘rtalarigacha bo‘lgan davrni o‘z ichiga oladi.

Elektrotexnikaning rivojlanishi hisoblash mashinalarida inson jismoniy mehnati o‘rniga elektr energiyani qo‘llashga olib keldi.

Elektromexanik mashinalar bilan bir vaqtda yangi mashina turlari, hisoblash - analitik mashinalari paydo bo‘lib, ularda hisoblash operatsiyalari bajarilib, avtomatik usulda natijalar taqqoslanilib, tahlil qilinish imkoni yaratildi.

Bunday mashinalardan eng birinchisi 1888 yil AQShda G.Gollerit tomonidan yaratilib, unga "tabulyator" nomi berildi. Bu mashinalarda axborot tashuvchilar sifatida perfokartalar xizmat qilgan. Bizning vatanimizda hisoblovchi – analitik mashinalar asrimizning 20-chi yillaridan boshlab ishlatila boshlandi. Bu mashinalar perfokartada axborot tayyorlovchi qurilmalar (perforatorlar), perforatsiyani nazorat qilish (kontrolniklar), saralash, ma’lum sistemaga keltirish mashinalari (reproduktorlar) bilan birgalikda kompleks bo‘lib ishlatilardi. Hisoblash natijalarini tabulyator jadval ko‘rinishida chop etib berar edi. Elektron hisoblash mashinalar davri asrimizning 40-yillari o‘rtalaridan boshlanib to hozirgi kungacha bo‘lgan davrni o‘z ichiga oladi. Bu davr elektronikaning rivojlanish davri bilan bog‘liq bo‘lib, uning asosida hisoblash mashinalarining yangidan-yangi turlari va modellari dunyoga keldi.

Bizga ma’lum bo’lgan hisoblash vositalari insonlarga aqliy mehnatiga yordam beruvchi, axborotlarni qayta ishlash, saqlash va uzatish uchun xizmat qilmoqda.

Ularning faoliyati va ishlashi insonning fiziologik tuzilishiga o’xshash. Masalan, inson tashqi malumotlarni ko’z, burun, quloq, til, teri orqali olsa bu ma’lumotlar miyada tahlil qilinib, xotiraga tayanib, javob qaytariladi. Demak, kompyuterlarda ma’lumotlar klaviatura, sichqon orqali mikroprosesorga uzatilsa, shu kabi insonlarda sezgi organlari orqali miyamizga etib boradi. Yetib borgan ma’lumotlar qayta ishlanadi va qayta ishlangan ma’lumotlar xotiramizdagi ma’lumotlar bilan solishtiriladi.

Biz o’quvchilarga o’rgatayotgan obyektimizni vizuallashtirilgan holdagi obrazidan kelib chiqib orgatishimiz maqsadga muvofiqdir.

Obyektni o’rganayotgan o’quvchi obyektidagi jarayonlarni vizuallashtirilgan ko’rinishda ko’rib o’rgansa, bu jarayonlarni borishi tasavvurlari kengayadi. Buning uchun bizda bir necha dasturiy vositalar mavjud.

Ma’lumotlarni vizualizatsiya qilish raqamlar va xom ma’lumotlarning obyektlarga aylanishini anglatadi: nuqtalar, chiziqlar, chiziqlar diagrammalar, xaritalar va hk. Ushbu vizualizatsiya foydalanuvchilarga qulay vosita. Ushbu MS Excel, MS Power Point, Macromedia Flash, CourseLab dasturiy vositalarni misol keltirishimiz mumkin.

Bugungi kunda multimedia hujjatlarini yaratishga oid juda ko’p dasturiy ta’minotlar yaratilgan. Bularga AutoPlayMedia Studio, CourseLab, iSpring Suite, Hot Potatoes kabi dasturiy ta’minotlarni misol sifatida olishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim tizimini 2030 yilgacha rivojlanish konsepsiyasi

2. <http://www.findsoft.ru/>. AutoPlay Media Studio 7.0 – быстрое создание мультимедиа-приложений.

3. Икромов, Х. Х. (2021). Создание информационной системы. Universum: технические науки, (2-1), 21-22.

4. Kholmakhatovich, I. K. (2023, November). Methods of training in information systems and database management. In International Scientific and Current Research Conferences (pp. 125-127).